

e-ISSN: 2148-0494

derglabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi), Güz 2019, Cilt:7, Sayı:14, 7:637-651

Gönderim Tarihi: 15.10.2019

Kabul Tarihi: 29.11.2019

Araştırma Makalesi

Doi: <https://doi.org/10.33931/abuifd.633354>

İSLAMOFOBİ BAĞLAMINDA MÜSLÜMAN KADIN İMGESİ

Halide Nur ÖZÜDOĞRU ERDOĞAN*

Öz

İslamofobik olaylar, insanların “Biz” ve “Onlar” ayrımı yaparak toplum içinde kalıp yargılar oluşmasına, toplumsal ilişkilerin zayıflamasına ve karşılıklı mesafenin büyümesine neden olmaktadır. Batı dünyası Müslüman kadınların kendini ifade edemediği, ezildiği, baskı altında tutulduğu ve özgürleştirilmesi gerektiği fikrine sahiptir. Maalesef tesettür, İslamofobinin yoğunlaştığı coğrafyalarda Müslüman kadına karşı artan şiddetin temel nedeni haline gelmiştir. Bu çalışmada, Müslümanların özellikle de Müslüman kadınların İslamofobi bağlamında yaşadığı sorunlar değerlendirilecektir. Çalışmada, İslamofobinin kavramsal ve tarihsel kökeni üzerinde durulacaktır. Bu çalışmadaki amacımız, Batıya göre İslam ve Müslüman kadın imgesinin ne’liği, İslamofobi ile mücadelede neler yapılmıştır/yapılması gerekir ve insanlara düşen sorumluluklar nelerdir gibi sorulara cevap bulmak ve konuyla ilgili öneriler sunmaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Kadın, Tesettür, Batı, İslam.

MUSLIM WOMAN IMAGE IN THE CONTEXT OF ISLAMOPHOBIA

Abstract

Islamophobic events lead to those stereotypes occurred within the society through separation of “We” and “They”, the weakening of social relations and the increase of mutual distance. The Western world has the idea that Muslim women cannot express themselves, are crushed, oppressed so must be liberated. Unfortunately, hijab has become the reason for the increasing violence against Muslim women in the regions where Islamophobia is concentrated. In this study, the problems of Muslims, especially Muslim women, in the context of Islamophobia will be evaluated. In the study, the conceptual and historical origins of Islamophobia will be emphasized. Our aim in this study is to find answers to the questions such as what is the image of Islam and Muslim women according to the West, what has been done in the fight against Islamophobia and what are the responsibilities of the people, and to try to offer suggestions about the subject.

Keywords: Islamophobia, Women, Hijab, West, Islam.

Giriş

İslam’a karşı korku ve nefret anlamına gelen İslamofobi Müslümanların insan haklarını, din ve sivil özgürlüklerini ihlal eden daha çok ayrımcılığa ve önyargılara yol açan söz ve fiillerdir. İslamofobi ile özellikle İslam dinine vurgu

* Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, nurhalide@ibu.edu.tr

ORCID ID 0000-0002-2378-9425

yapılması ise İslam diniyle ilgili olumsuz düşüncelerin meydana gelmesine neden olmaktadır.

Her geçen gün Müslüman nüfusun Batı'da artış göstermesi, İslamofobik olayların da artmasına sebep olmaktadır. 2016 yılında İnsan Hakları Ulusal Danışma Komisyonunun(CNCDH) yayınladığı Irkçılık, Anti-Semitizm ve Yabancı düşmanlığı ile Mücadele raporunda Müslüman karşıtı olaylar 2011'de % 30, 2012'de % 28, 2014'te % 41 oranında arttığı gözlenmiştir. 2015 yılında ise Müslümanlara karşı olaylar % 23 oranında gerçekleşmiştir.¹

Son yıllarda İslam ve şiddet, siyasi İslam'ın yükselişi, cihad aktivistiği ve İslami terörizm gibi söylemlerin kullanımı giderek artmaktadır. Şiddet teması, Müslüman karşıtı söylem içerisinde süreklilik arz etmektedir. Cinsiyetle alakalı temalar da şiddet teması kadar süreklilik göstermektedir. Kadın, şiddet ve din öğretileri arasında bir bağ kurulmaktadır. İslam dini kadınlara karşı "baskıcı" olarak gösterilmektedir. Bu durum, spesifik Batılı çıkarlarına hizmet etmektedir.² Özellikle kadın konusu Batı toplumlarında sadece toplumsal bir sorun olarak çözümlenirken, Müslüman toplumları söz konusu olduğunda ideolojik ve dini bir mesele olarak ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın konusunu, İslamofobi bağlamında kadın oluşturmaktadır. İslamofobi ve kadın konusu, sosyolojik perspektifle tartışılmaya çalışılmıştır. Araştırmada, İslamofobinin kavramsal ve tarihsel kökeni üzerinde durulacaktır. Batının İslam ve kadına bakışı ve bu önyargılı bakış açısının fobiye dönüştürmesi bazı örnekler ile ele alınacaktır. Örnekler özellikle Batıdaki Müslüman kadınların görünür olmasından kaynaklı yaşamış olduğu İslamofobik olaylardan seçilmiştir. Bu olaylar ayrımcılık ve önyargılar bağlamında anti- İslam ve İslamofobi temelli tutum ve davranışları içermektedir. Ayrıca medyanın, Batı toplumlarında İslamofobinin oluşmasında belirleyici rolü olduğu bilinmektedir. Medyanın İslam, kadın ve terörü birlikte kullanarak insanları yanlış bilgilendirmesi değerlendirilecektir. Nitel bir çalışma olan bu araştırmada anlamacı epistemoloji yaklaşımı temel alınmıştır. İslamofobi kavramının özellikle Batı toplumlarında İslam'a ve Müslüman kadına olan yansımaları problem olarak ele alan bu çalışmada veriler, ilgili literatürün taranmasıyla elde edilmiştir. Bilgi toplamada dökümantasyon metodu kullanılmıştır. Çalışmada İslamofobinin ne zaman ortaya çıktığı, Müslüman kadına nasıl baktığı, medyayı nasıl kullandığı ve ortadan kaldırılması için neler yapılması gerektiği sorularına cevap aranıp önerilerde bulunulacaktır.

1. Kavramsal ve Tarihsel Olarak İslamofobi

Kavramsal olarak İslamofobi, İslam ve fobi (phobia) sözcüklerinden meydana gelmektedir. Yunan mitolojisinde dehşet ve korku tanrısı Phobos'tan gelen

¹ Arzu Merali, *Counter Islamophobia Kit Project*, France: Islamic Human Rights Commission, 2018, s. 1.

² Kate Zebiri, "Çağdaş İngiliz İslamofobisinde Oryantalist Temalar", *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (ed. İbrahim Kalın - John L. Esposito), İstanbul: İnsan Yayınları, 2018, s. 234.

“fobi” kelimesi sözlükte, belli bir nesnenin, durumun veya etkinliğin meydana getirdiği ve kişinin kendisi tarafından da yersiz veya aşırı kabul edilen us dışı, yoğun, inatçı bir korku şeklinde tanımlanmaktadır.³ En genel anlamıyla İslam Dinine ve Müslümanlara yönelik olumsuz davranış ve duygular olarak tanımlanan İslamofobi (Islamophobia), semantik olarak “İslam korkusu” anlamını taşımaktadır.⁴ Zamanla kutsallaştırılmış bir kavrama dönüştürülen İslamofobi, korku hissine dayandırılarak içselleştirilmeye çalışılmıştır.⁵

İslamofobi olgusunun tarihsel serüvenine baktığımızda, Batı dünyası İslam ile ilk defa Peygamberimizin Bizans İmparatoru Heraklius’a gönderdiği tebliğ mektubuyla karşılaşmıştır. Ancak Avrupalılar Endülüs Emevileriyle birlikte Müslümanların gündemine girmeye başlamıştır. Avrupa’nın İslam ile karşılaşma süreci, 8. yüzyılda İspanya’da Endülüs’ün Müslümanlar tarafından fethedilmesi, 12 ve 13. yüzyıllardaki Haçlı seferleri, 1453’te İstanbul’un fethi, 1538 yılında Preveze, 1571 yılında İnebahtı deniz savaşlarıyla 1529-1683 yıllarında Osmanlı’nın iki kez Viyana’ya gelerek Avrupa’nın kapılarına dayanması ile olmuştur.⁶

İkinci Dünya savaşından sonra Müslüman göçmenler, 1960 yılında ekonomik krizin baş göstermesiyle Avrupa’ya misafir işçi olarak gitmeye başlamıştır. 1960 öncesinde Avrupa’nın toplumsal yapısı homojen bir yapıya sahip iken yaşanan göçler sonucunda değişime uğramıştır. Bu sürecin sonunda ise artık ‘Batı’da yaşayan Müslümanlar’ yerine ‘Batılı Müslümanlar,’ ‘Avrupalı Müslümanlar,’ ‘Avrupa İslamı’ ‘Amerikalı Müslümanlar,’ ‘Amerikan İslamı’ gibi terimlerin yaygınlaştığı bir literatür oluşmaya başlamıştır.⁷

1979 yılında Humeyni’nin önderliğinde İran İslam Devrimi gerçekleşmiştir. Devrim sonrasında Batı’da İslam dinine karşı önyargılar ve ırkçı tavırlar görülmeye başlanmıştır. Bu açıdan İran Devrimi, İslam’ın ve Müslümanların imajı açısından bir kırılma noktası olmuştur.⁸ Artık devrimden sonra İslam’a karşı propaganda dönemi başlamıştır. Medya kullanılarak halka algı yönetimi yapılmış ve Batı’da İslam hakkındaki olumsuz yargılar canlandırılmaya başlanmıştır.

1990 yılına gelindiğinde ise Berlin Duvarı’nın yıkılması ve Komünist Blok’un çözülmesinden sonra Batı yeni bir öteki arayışı içine girmiştir. İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher Batının komünizm sonrası yeni düşmanını “yeşil düşman” olarak

³ Sait Kar, “Felsefi Açıdan İslamofobi ve Eleştirisi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 47(2017), 201.

⁴ Necmi, Karşlı, “İslamofobi’nin Psikolojik Olarak İncelenmesi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13/1(2013), 76.

⁵ Hüsnü Ezber, Bodur, “Batı’da İslam Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi (Çatışmacı Sosyolojik Perspektif)”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, 6(2017), 83.

⁶ M. Ali Kirman, “İslamofobinin Kökenleri: Batılı mı Doğulu mu?”, *Journal of Islamic Research*, 21/1 (2010), 26.

⁷ Tuba Er, Kemal Ataman, “İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/2 (2008), 751.

⁸ Kadir Canatan, “İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm* (ed. Kadir Canatan-Özcan Hıdır), Ankara: Eskiye Yayınları, 2007, s. 19.

nitelendirdiği İslam'ı ve Müslümanları işaret etmiştir. NATO'nun yeni düşman konseptinde artık yeşil düşmanın yer alması gerektiğini vurgulamıştır.⁹

Bu tarihten sonra İslam, bir "dış düşman" olarak tarif edilmeye başlanmıştır. Huntington'un "Medeniyetler Çatışması"¹⁰ ve Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu"¹¹ tezi, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de ikiz kulelere yapılan saldırılar, İslamofobinin yeniden ivme kazanmasına neden olmuştur.¹² Saldırıdan sonra, El Kaide tarafından yapılan açıklamada bu terör eyleminin "Cihat" anlayışıyla yapıldığı savunulmuştur. Bu tarihten sonra hem ABD hem de Avrupa'da, İslam ve Müslümanlara yönelik önyargı, ayrımcılık, ötekileştirme, dışlama, hoşgörüsüzlükler belirgin biçimde artmıştır.¹³ Artık Terörle Küresel Mücadele adında İslam ile mücadele başlamıştır. Bu olaylardan sonra şiddet ve terör eylemleri ile İslam'ın öğretileri arasında bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Söz konusu süreçte, özellikle ABD'de meydana gelen olaylardan en çok etkilenen kesim, kadınlar olmuştur. Çünkü İslam merkezlerinde ve diğer İslami organizasyonlarda aktif görevlerde bulunan Müslüman kadınlar, kılık kıyafetleriyle de kendilerini ele vermekteydi.¹⁴ Dini gerekçelerle yapılan saldırılar sonucunda İslam dininin barış ve hoşgörü dini olduğu kanısı silinmekle kalmamış, terörle mücadele kapsamında Müslüman halklar mağdur edilmiştir.¹⁵

İslamofobi kavramının bugün kabul edilen anlamı ile ilk olarak kullanılması, İngiliz bir kuruluş olan Runnymede Trust tarafından 1997 yılında hazırlanan Islamophobia: A Challenge For Us All başlıklı rapor ile olmuştur. Söz konusu rapor hem İslamofobi kavramını gündeme yerleştirmiş¹⁶ hem de kavramı tanımlama çabası ile İslamofobi sayılabilecek tutumları tek tek sıralamıştır. Bu raporda İslam Dininin İslamofobiye neden olan 8 özelliği ele alınmıştır.

- Tekil ve durağan
- Saldırgan
- Ferdi ve "öteki", diğer kültürlerin değerlerini paylaşmıyor
- Siyasi ve askeri çıkarlar doğrultusunda harekete teşvik eden bir ideolojiye sahip
- Akıldışı, ilkel ve Batı'yla karşılaştırıldığında aşağı düzeyde
- Batı'nın eleştirilerine hoşgörüsüz

⁹ Salih Yücel, *İslamofobi Batıda Depreşen Hastalık*, İstanbul: Paradoks Yayınları, 2012, s. 59.

¹⁰ Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* (çev. Mehmet Turan, Cem Soydemir), İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2018.

¹¹ Francis Fukuyama, *Tarihin Sonu ve Son İnsan* (çev. Zülfü Dicleli), İstanbul: Profil Yayıncılık, 2016.

¹² Canatan, "İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım", s. 45-52.

¹³ Talip Küçükcan, "İslamofobi, Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık Üzerine Soru ve Cevaplar", <http://www.eurovizyon.co.uk/islamofobi-hosgorusuzluk-ve-ayrimcilik-uzerine-soru-ve-cevaplar-makale,6417.html> (erişim: 04.07.2019)

¹⁴ Ejder Okumuş, "Müslümanların İslamofobi ile İmtihanı", *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ed. Ejder Okumuş), Ankara: Eskiye Yayınları, 2018, s. 364.

¹⁵ Nathan Lean, *İslamofobi Endüstrisi* (çev. İbrahim Yılmaz), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015, s. 40.

¹⁶ Hakan Samur, Avrupa'daki İslamofobinin 'Avrupalı Sebepleri', *Mukaddime*, 7/ 2(2016), 299.

- Müslümanların dışlanmasını ve ayrılıkçı muamelelere maruz kalmasını hak etme
- Müslüman karşıtlığını doğal ve normal olarak kabullenme¹⁷

2. Batı – İslamofobi – Kadın Üçlemesi

Avrupa’da Müslüman nüfus yıldan yıla artış göstermektedir. Yapılan bir araştırmada, 1950’den 2020’ye kadar bütün Avrupa ülkelerindeki Müslüman nüfusun sayı ve yüzdeleri sunulmuştur. Buna göre, Dünya Müslüman nüfusunun toplam dünya nüfusuna göre yüzdesi 1950’de % 17 iken 2020 yılına gelindiğinde bu oranın % 26’a yükseleceği öngörülmektedir. 1950 yılında 548 milyon olan Avrupa nüfusu içindeki Müslüman nüfusu % 2 iken, 2020 yılında 744 milyon olan nüfusun yüzdesi % 6’a yükselmektedir. Yani Müslümanların dünya nüfusuna göre % 9, Avrupa’da ise % 4 oranında artmaya devam etmektedir. Bu artışın devamı halinde, 2050 yılına gelindiğinde Avrupa’daki Müslüman nüfusunun toplam nüfusa oranı % 20 olacaktır.¹⁸ İşte bu durum, Batı açısından tehdit olarak algılanmaktadır.¹⁹ Bu tehditten dolayı İslam, kadın düşmanı, şiddet yanlısı, akılcılıktan yoksun, cinsiyetçi, özgürlükleri elden alan totaliter bir din olarak gösterilmek istenmektedir. Aslında mesele görüldüğü gibi değildir. Çünkü Avrupa ve Amerika’da her yıl binlerce kadın şiddete maruz kalarak hayatını kaybetmekte, yaralanmakta ve büyük travmalar yaşamaktadır. Birleşmiş milletler verilerine göre 2013’te dünya genelinde kadınların % 35’i şiddete maruz kalmaktadır. ABD, Kanada, Avustralya, İsrail, Güney Afrika’da kadın cinayetlerinin % 40’dan fazlası eşleri tarafından işlenmektedir.²⁰

Batıda genel Müslüman nüfusun artması ile birlikte Müslüman kadın nüfusu da artmaktadır. Müslüman kadınların İslam’ın dinsel somut simgeleriyle Batıda artan görünürlükleri, Avrupa’da sekülerizmin aşındığı yönünde bir algı oluşturmaktadır. Zira İslami farklılığı örtüyle simgelemenin müphem bir mesajı vardır: Müslüman kadınlar seküler kamusal alana girme ve orada da var olma talebinde bulunmaktadır, ama aynı zamanda Avrupa kamusal hayatının zımni kurallarını ve kültürel kodlarını bozarak bir uyumsuzluk yaratmaktadır.²¹ Oryantalist söylemin sömürgeciliğe meşruiyet kazandırma yöntemlerinden birisi de kadınları kendi kültürlerinin ilkelliğinden ve baskısından kurtarma metaforudur. Avrupa, tesettürü kadına yönelik tarihi baskının bir parçası olarak görmektedir. Müslüman kadınların tesettüre girmelerini kendi istekleri ile yerine getirmeleri a priori olarak görülmektedir. Çünkü tesettürlü kadın, estetik, itibar ve özgürlük simgesi olarak kabul edilen ve bir anlamda putlaştırılan Batılı kadın bedeninin tam karşısında yer

¹⁷ The Runnymede Trust, “Islamophobia: Still a Challenge for Us All” : *Report of the Runnymede Trust Commission on British Muslims and Islamophobia*, Londra, 1997, s. 4.

¹⁸ Kettani Houssain, “Muslim Population in Europe: 1950 – 2020”, *International Journal of Environmental Science and Development*, 1/2 (2010), 154-164.

¹⁹ Yücel, *İslamofobi Batıda Depreşen Hastalık*, s. 44.

²⁰ United Nations Women, “Facts and Figures: Ending Violence Against Women”; <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures> (erişim: 11.05.2019).

²¹ Nilüfer Göle, *Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar*, İstanbul: Metis Yayınları, 2017, s. 32.

almaktadır. İlahi buyruklara, dinsel ritüellere itaat eden İslami kadın beden anlayışı, aslında moderniteye bir üst eleştiri sunmaktadır. Bundan dolayı kadınlar tehlike, toplumsal bünyeden soyutlanma, kamusal alandaki fiziksel mevcudiyetlerini sınırlama ile karşı karşıya kalmaktadır.²² Batıda, Müslüman olup da örtünen Batılı kadınların çok ciddi ayrımcılığa hedef oldukları da bilinen bir gerçektir.²³ Aslında dünyanın diğer toplumları gibi Batı toplumlarını da terörizm, ötekileştirme, ayrımcılık, ırkçılık, kadına karşı şiddet, yolsuzluk, eşitsizlik gibi konular meşgul etmektedir. Fakat bu konular İslam üzerinden tartışılarak iç sorunlar dışsallaştırılmakta ve ötelenmektedir. Bunun çarpıcı örneklerinden biri de tesettürdür. Tesettür, nefret ve şiddet nedeni olabilmektedir. Örneğin İngiltere’de burkanın yasaklanması yönündeki kampanyaların ardından kadınlara yönelik nefret şiddetlerinde artış görülmüştür. Londra’da özellikle çarşaf giyen kadınlara yönelik şiddet oranlarındaki artış oranı % 60’tır.²⁴ Yine “Fransa İslamofobik Saldırlara Karşı Mücadele Derneği ”(CCIF), 2018 yılında yayınladığı raporda toplam 447 İslamofobik saldırı gerçekleştiği, bu saldırıların 39’unun fiziki saldırı, 58’inin nefret söylemi olduğu belirtilmiştir.²⁵ Bu ırkçı ve İslamofobik saldırıya maruz kalan Müslümanların % 69’u Müslüman kadınlardır. Maalesef işlenen nefret suçlarının başlıca hedefini kadınların oluşturduğu görülmektedir. Raporda, bir haftadan fazla iş göremez raporu alan kadınların oranı % 80’dir. Fakat bu olayların ancak çok azının yargı yoluna taşınabildiği, bunun sebebinin de güvenlik güçleri tarafından gelen şikayetlerin kayda alınmaması olarak belirtilmiştir.²⁶

SETA’nın 2015 yılında Avrupa’da yaptığı İslamofobi Raporu’nun bulgularına göre özellikle eğitim ve istihdam alanlarında Müslüman kadınlara karşı işlenen nefret suçları (verilere göre Müslüman bir kadının sokakta saldırıya uğrama oranı Müslüman erkeklere göre % 70 civarında daha yüksektir) ve saldırılar, kadınların üzerinde telafisi zor izler bırakmaktadır. 2018 Raporuna göre ise Müslüman kadınlar, sözlü ve fiziki saldırı, başörtülerinin baskı ile çıkartılması, hizmetlere erişim yolunun kapatılması gibi saldırılara maruz kalmaktadır.²⁷ Örneğin bir Fransız şirketi Esmâ Bougnaoui adında bir Müslüman kadın çalışanını tesettürü sebebiyle işten çıkarmıştır. Bu Müslüman kadının hakkını aramak için Avrupa Adalet Divanına başvurmuştur. Başvuru sonrasında karar, “gayri hukuki bir ayrımcılık” olarak değerlendirilmiştir. Bu ise hem eşitliğe dayalı hem de ayrımcılığa karşı atılan önemli

²² Nilüfer Göle, *İç içe Geçişler: İslam ve Avrupa*(çev. Ali Berktaş), İstanbul: Metis Yayınları, 2010, s. 165.

²³ Katherine Bullock, *Müslüman Kadınları ve Tesettürü Yeniden Düşünmek* (çev. Muhammet Şeviker), İstanbul: Karakalem Yayınları, 2005, s. 55.

²⁴ Time Türk Haber sitesi, “Londra’da Yükselen İslamofobi”, <http://www.timeturk.com/londra-da-yukselen-islamofobi/haber-60438>(erişim: 10.04.2019).

²⁵ <http://www.islamophobie.net/wp-content/uploads/2018/04/ccif-rapport-2018.pdf> (erişim: 09.04.2019).

²⁶ Perspektif Dijital Dergi, “Fransa’da İslamofobik Saldırıların En büyük Mağduru Kadınlar”, <https://perspektif.eu/2018/04/17/fransada-islamofobik-saldirilarin-en-buyuk-magduru-kadınlar/> (erişim: 10.04.2019).

²⁷ Siyaset, Ekonomi ve Toplum araştırmaları Vakfı, <https://www.setav.org/avrupa-islamofobi-raporu-2018-yayinda-eir2018/> (erişim: 22.11.2019)

bir adımdır. Fakat aynı kurum olan Avrupa Adalet Divanı'nın başörtüsü yüzünden işinden çıkarılan Belçikalı Samira Achbita'nın açmış olduğu davada işverenin çalışanlarına siyasi sembollerin kullanımı hakkında yasak konabileceğine hüküm vermiştir. Bu durum aslında Avrupa'nın hem çifte standartı hem de farklılıklara saygı ilkesine meydan okuması açısından endişe verici bir gelişme olarak görülmelidir.²⁸

İslamofobi insanların sadece günlük hayatını kısıtlayıcı uygulamalarla kalmayıp cana kast edebilecek kadar büyük bir nefrete dönüşmüştür. Örneğin, Amerika'da North Carolina eyaletinde 23 yaşında Deah Barakat, 21 yaşındaki karısı Yusor Abu Salah ve 19 yaşındaki kız kardeşi Razan Abu Salah, Müslüman oldukları için komşuları tarafından evlerinde öldürülmüştür.²⁹ Bu bağlamda AGİT, nefret suçlarının önüne geçmek için hazırlamış olduğu kılavuzda nefret suçlarını önyargı suçları olarak da tarif etmektedir. Buna göre, "Nefret suçları önyargı saiki ile işlenen suç eylemleridir. Nefret suçunu diğer suçlardan ayıran, bu saiktir. Göz korkutma, tehditler, mülke zarar, saldırı, cinayet veya diğer ceza gerektiren suçlar birer nefret suçu olabilir. Nefret suçunu diğer adi suçlardan ayıran unsur bu önyargı saikidir.³⁰ Yani nefret suçlarını diğer suçlardan ayıran en önemli husus, önyargıdır. Bireyleri cinsiyet, yaş, meslek, milliyet, din vb. temelinde kategorilere ayırmaktır. Bu durum ise insanların arasındaki mesafenin aralanmasına ve nefret söyleminin yaşanmasına neden olmaktadır.

2005-2006 yılları arasında yapılan bir araştırmada³¹, yirmi kadın ve on erkekten oluşan toplam otuz İngiliz mühtediden oluşan bir gruba derinlemesine yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada sonradan İslam'a geçmiş kişiler, sözlü tacizlere uğramak ve bir işe girmekte veya yükselmekte sıkıntı yaşamak gibi bir dizi ayrımcılığa uğradıklarını belirtmişlerdir. Erkekler, dini kimliklerinin kadınlara göre daha az görünür olmasından dolayı daha az problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Erkekler kadınlara göre daha az sözlü tacize uğramışlardır. Erkeklerin uğradığı ayrımcılıklar, daha çok işe giriş mülakatları veya iş yerindeki terfi durumlarıyla ilgilidir. Kadınların yaşadıkları tecrübeler ise erkeklerinkinden belirgin bir şekilde farklılaşmaktadır. En yaygın olanı sözlü ve fiziksel tacizdir. Fısıldaşma ve kendilerine tuhaf bakışlar gibi ince ayrımcılık türleri de karşılaşılan ayrımcılık türleridir. Örtülü dahi olmayan bayan bir mühtedi, öğle arasında arkadaşlarıyla bara gitme ve içki içme konusunda zorbalık da içeren bir sosyal dışlanma şeklini yaşadığını anlatmıştır. Bu çalışmada kadın mühtediler, örtünmeyi seçtiklerinde, genellikle ailelerinden, arkadaşlarından veya iş

²⁸ Enes Bayraklı-Fared Hafez, *European Islamophobia Report 2015*, Ankara: SETA Publications, 2016, s. 10.

²⁹ BBC News, "ABD'de Aynı Aileden Üç Müslüman Evlerinde Öldürüldü", https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/02/150211_abd_uc_musulman (erişim: 12.05.2019).

³⁰ AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu, *Nefret Suçu Yasaları Pratik Kılavuzu*, Varşova, 2009, s. 14.

³¹ Zebiri, "Çağdaş İngiliz İslamofobisinde Oryantalist Temalar", s. 239-250.

arkadaşlarından olumsuz tepkilerle karşılaşmışlardır. Birçok kadın ailelerinin kendi “din değiştirme” eylemini anlayışla karşıladığını fakat örtünme kararlarına saygı duymadıklarını belirtmiştir. Kadın mühtediler bunun farkında olduğu için örtünme kararından önce genellikle korku ve tereddüt yaşamıştır.

Başörtüsü takan kadın, hem kadın olması hem de Müslüman kimliğini yansıtması sebebiyle daha fazla görünür hale gelmektedir. Özellikle Avrupalı feministlere göre görünür olan başörtüsü, seküler değerlerin en önemli dayanak noktalarından olan kadın-erkek eşitliğinin açıkça ihlal edilmesidir. Başörtülü kadınlar, Batı’daki kadınlar tarafından uğruna çok sıkı mücadele verdikleri feminizme ihanet etmekle suçlanmaktadır. Bu nedenle Avrupalı feministlere göre Müslüman kadının özgürleştirilmesi için başörtüsü ile mücadele etmek önemli bir meseledir. Aslında bu bakış açısı geçmişteki oryantalist mantığın devamıdır. Çünkü Müslüman kadın kendi tercihleri hakkında karar vermekten acizdir. Müslüman kadın kendisine yapılan baskıya karşı koyamayan, kaderine sessizce boyun eğen bir nesne olarak ele alınmaktadır. Başörtüsü takmak kadın haklarına değer veren Batı sekülerliğine bir meydan okumadır. Çünkü Batı sekülerliği uğruna çok uzun mücadele edip acılar çekmiştir. Zira sekülerizm Batı’nın kutsalıdır. Balibar’a göre başörtüsü meselesi sekülerizm kutsalı ile İslam’ın tesettür kutsalının kamusal alanda çarpışmasıdır.³²

Yabancı düşmanlığının İslam fobisine dönüşmeye başladığı ülkelerden biri de Almanya’dır. Parkta çocuğunu salıncağa bindirmek isteyen Mısır kökenli kimyager ve milli sporcu Marwa El-Sherbini, kendisine sözlü hakaret eden Rusya kökenli Alman genci tarafından herkesin gözü önünde duruşma esnasında bıçaklanarak öldürülmüştür. Bu terörist Müslüman kadına sözlü tacizde bulunarak El-Sherbini’ye “sürtük, terörist, İslamcı” diyerek hakaret etmiştir. Teröristin en son duruşma sonrası hakimlere yazdığı mektup, Müslüman kadına olan tahammülsüzlüğünü göstermesi açısından dikkat çekicidir: “Güya hakaret ettiğim bu kadın, şeytan tanrıya ve erkeklere tam bir dini ve kültürel boyun eğme işaretini, yani başörtüsü taşıyordu. Bununla Almanya’ya, tarihine, kültürüne ve bu sebeple de bana hakaret etti. Bir kadının saçlarını açıkça gösterememesi çılgınlık değil mi? Bir de istemeden (zorla) oluyor. Bu (durum) ülke kültürünün her gün, yavaş yavaş ve görünemeyen tahribidir.”³³

İslamiyetin barış dini olmasının üstü örtülerek daha çok kadın düşmanı bir din olduğu vurgusu yapılmaktadır. Kadınlar kocalarından dayak yiyen, tecavüze uğrayan, zina suçlamasıyla kırbaçlanan nesnelere. Özgürleştirilmesi gereken Müslüman kadınların yaşadığı bu insanlık dışı muamelenin nedeni de Kuran’ın ve İslam’ın öğretisi gösterilmektedir. Bunun bir örneği de Baden-Württemberg

³² Etienne Balibar, *Biz, Avrupa Halkı: Ulusaşırı Yurttaşlık Üzerine Düşümler* (çev. Kutlu Tunca), İstanbul: Aralık Yayınları, 2008, s. 357-358.

³³ Ayten Kılıçarslan, “İslam Dini ve Dindarlık Tartışmalarının Odağında Kadın - Almanya Örneği”, 21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi Bildiri Kitabı 2, İzmir, 13-16 Ekim 2009 içinde (edt. Fusun Çoban Döşkaya), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, 2010, s. 19.

eyaletinde 01 Ocak 2006 tarihinden itibaren Müslüman ülkelerden gelen ve Alman vatandaşlığına aday kişilere sorulan bazı sorulardır. Alınan cevaplara göre vatandaşlığa geçişlerde bir takım güçlükler çıkarmışlardır. Bazı sorular şunlardır:

- Kadın kocasının sözünü dinlemek zorunda olup, eğer sözünü dinlemezse, erkek hanımını dövebilir ifadesi hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Bir erkeğin, hanımını ya da kız çocuğunu toplumda “namusunun lekelenmesini” önlemek için eve kilitlenmesini uygun buluyor musunuz?
- Almanya’da spor ve yüzme dersleri normal ders programına dahildir. Kız çocuğunuzun bu derslere katılmasını onaylar mısınız? Cevabınız hayır ise: neden onaylamazsınız?
- Reşit kız çocuğunuz diğer Alman kızları ve kadınları gibi giyinmek isterse izin verir misiniz?
- 11 Eylül 2001 New York ve 11 Mart 2004 Madrid terör saldırılarını biliyor musunuz?
- Olayı gerçekleştiren kişiler sizce terörist miydi, yoksa özgürlük savaşçısı mıydı?³⁴

İslam’ın adı terörist, kadın düşmanı, yobaz, antidemokratik, özgürlük karşıtı vb. özelliklerle kullanılmaktadır. Bu ise, İslam dünyasının ve Müslümanların gerçek durumundan ziyade, Batı toplumlarının hafıza derinliklerinde yatan korku ve kaygılarla ilgilidir.³⁵ Bir görüşe göre Batı dünyası ve özellikle Avrupalılar aslında geçmişlerinden korkmaktadırlar. Kilisenin baskıcı hegemonyasından yeni kurtulan Avrupa, dindar Müslümanlar yüzünden tekrar zorlamalara mahkum olmaktan kaygı duymaktadır. Avrupa, İslam Dininden değil de onun geri çağırabileceği kendi geçmişinden korkmaktadır. Görünür olan başörtüyü ürkütücü kılan da sahip olduğu bu bilinçaltıdır.³⁶

İslamofobinin en önemli klişe söyleminden biri, Müslüman toplumlarda cinsiyet ayrımı olduğu, kadınların baskı altında tutulduğudur. Bu cinsiyetçi söylemin tesettür, başörtüsü, peçe, burka, hicap vb. üzerinden olması aslında Avrupa kolektif hafızasındaki belli yansımalarını da göstermektedir. Çünkü başörtüsü, Müslüman toplumların simgesi olarak düşünülmektedir. Bu sembol Batı değerlerini reddetmenin ve kendilerine entegre olmaya direnmenin bir göstergesidir. Bu görüş, çeşitli Avrupa ülkeleri tarafından çıkarılan başörtüsü yasalarının da gerekçesini oluşturmaktadır.³⁷ Aslında Batı kendi içinde meseleyle alakalı tam bir uzlaşa sağlamamıştır. Örneğin Fransa başörtüsü konusunda seküler anlayışını ön plana

³⁴ Hasan, Polat, “Federal Almanya’da Müslümanlar ve Baden-Württemberg Eyaletinde Alman Vatandaşlığına Geçişte Uygulanan Vicdan Testinin Oluşum Hikâyesi”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Antiislamizm*, (edt. Kadir Canatan-Özcan Hıdır), Ankara: Eskiye Yayınları, 2007, s. 329-354.

³⁵ İbrahim Kalın, *Ben, Öteki ve Ötesi*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2016, s. 423.

³⁶ Nilüfer Göle, *Mahrem’in Göçü*, Söyleşi: Ayşe Çavdar, İstanbul: Hayy Kitap, 2014, s. 124.

³⁷ Nihat Uzun, *Avrupa’da İslamofobi İngiltere Örneği*, İstanbul: Pınar Yayınları, 2012, s. 8.

çıkarak bir takım yasaklar koyarken, İngiltere dinin kamusal hayatta ve eğitimde işlevini önemsemektedir.³⁸

3. Medya, Terör ve Kadın

Sinema, dergi, gazete, internet günümüzün önemli kitle iletişim araçlarıdır. Özellikle sosyal konularda medya ve sosyal medya önemli bir rol oynamaktadır. Elbette basın hürriyeti, haber alma, haber verme, kamuoyunu bilgilendirme açısından önemlidir. Fakat Batı toplumlarında medyanın İslamofobinin oluşmasında belirleyici bir rolü vardır. Medya, olayları “yeniden üretim” ve “yeniden sunum” süreçlerinden geçirerek olayları realiteden çok farklı yansıtabilmektedir. Bu konuda Amili, İran’da çok küçük bir grup olan Dervişler’in CNN’deki bir programda İran Müslümanları olarak sunulduğunu ve Bin Ladin’in Müslümanların temsilcisi olarak lanse edildiğini belirtmiştir. Bu örnekler reaksiyon malzemesi olarak kullanılmaktadır.³⁹ Çünkü Müslüman karşıtlığının en kuvvetli destekçilerinden biri medyadır.

Medya, Batı ile İslam arasındaki fiziksel uzaklığı ortadan kaldırarak, tehdit algısının daha yoğun hissedilmesine sebep olmuştur. Medyanın sürekli olarak Müslüman coğrafyalarda gerçekleşen kanlı olaylara da odaklandığı bilinmektedir. Genellikle tüm Müslümanlar, potansiyel birer militan olarak yansıtılmakta; şiddet, terörizm gibi konular üzerinden sürekli olarak bir sorun kaynağı şeklinde gösterilmektedir.⁴⁰ Müslüman kadınlar daha çok zorla evlilikler ve namus cinayetleri gibi haberlerle gündeme gelmektedir. 2007 tarihli Ortak Zemin Arayışı: Müslümanlar, Gayri Müslümler ve İngiliz Medyası (The Search for Common Ground: Muslims, Non-Muslims and the UK Media) başlıklı raporda, “İslam ve Batı arasında ortak hiçbir zemin olmadığı ve buna uygun olarak da aralarında çatışmanın kaçınılmaz olduğu” belirtilmiştir. Raporda Müslümanların entegre olmakta başarısız oldukları, akla uymayan talepleri, aşırılığı desteklemeleri, gerici oldukları, değerlerinin hakim toplumlumunkilerle uyuşmaması belirtilmiştir.⁴¹

Batıda İslamofobinin körüklenmesine bir örnek de 2010 yılında Jean Marie Le Pen’in konuşmasında bir posterde çarşafli bir kadının kullanılması verilebilir. Arkasında Cezayir bayrağı renklerinde Fransa haritası, füzeye benzer minareler ve İslam’a Hayır denilmektedir.⁴² Bu posterde özellikle tesettürlü Müslüman kadın imajı kullanılması dikkat çekicidir. Genellikle sınırlandırıcı olarak resmedilen tesettür, kadının zorla itaat etmesi teması ile yakından ilgilidir. Nitekim kadının

³⁸ Nezar AlSayyad-Manuel Castells, *Müslüman Avrupa ya da Avro-İslam: Küreselleşme Çağında Siyaset, Kültür ve Vatandaşlık*, İstanbul: Everest Yayınları, 2004, s. 38.

³⁹ Seyyid Rıza Amili, “İslamofobi ve İngiltere Müslümanlarının Kimliği”, https://www.bisav.org.tr/tr-Bulten/17/345/islamfobi_ve_ingiltere_muslimanlarinin_kimligi (erişim: 23.09.2019).

⁴⁰ Allen, Chris, *Islamophobia*, London: Ashgate, e-Book, 2010, 116. (erişim: 09.09.2019).

⁴¹ Zebiri, *Çağdaş İngiliz İslamofobisinde Oryantalist Temalar*, s. 236.

⁴² CNN Türk İnternet Gazetesi, “Fransa Cezayir Arasında İslam Karşıtlığı Gerginliği”, <https://www.cnntrk.com/2010/dunya/03/09/fransa.cezayir.arasinda.islam.karsitligi>. gerginligi/566961.0/index.htm (erişim: 09.09.2019).

örtünme fenomenini bir insan hakları meselesi olarak gören *Independent* gazete yazarı Joan Smith, “Baskının daha dramatik ve görsel bir sembolünü düşünemiyorum; saçlarını, yüzlerini ve vücutlarını örten kadınların büyük bir çoğunluğu başka bir seçenekleri olmadığı için böyle yapıyorlar.” diye belirtmiştir.⁴³

Buna karşılık, Batıda son zamanlarda artan İslamofobik olaylar daha çok Müslüman aleyhtarı aşırı sağcı muhafazakar gruplar tarafından önyargılı bir şekilde meydana gelmektedir. Son zamanda yaşanan İslamofobinin örneği de Yeni Zelanda’da meydana gelmiştir. Avustralya’lı aşırı sağcı, ırkçı ve İslamofobik terörist Brenton Tarrant (28), 15 Mart 2019 tarihinde planladığı saldırıyı sosyal medyadan canlı olarak yayınlamıştır. Terörist, bu katliamı bilgisayar oyunlarına benzer şekilde gerçekleştirmiştir. Nur ve Linwood camilerine düzenlenen saldırıda 51 müslüman şehit olmuş, 49 müslüman da yaralanmıştır. Terörist, saldırı öncesi 74 sayfalık bir manifesto yayınlamıştır. Terörist, “Boğaz’ın Batı yakasındakileri öldüreceğiz. Tüm cami ve minareleri yıkacağız” demiştir. Buna karşılık saldırıya tepki gösteren Yeni Zelanda’nın kadın Başbakanı Jacinda Ardern, “Biz nefretin kucak açtığı bir yer değiliz. Değerlerimiz saldırıyla birlikte kesinlikle sarsılmayacak” demiştir.⁴⁴ Yeni Zelanda Başbakanı ve halkı takdire şayan bir tutum sergilemiştir. Başbakan Ardern terör saldırısı sonrası cami ve kiliselerin etrafına emniyet güçlerinin yerleştirmiş, ülkedeki silah yasalarını değiştirme kararı almış ve parlamentoda “teröriste aradığı şöhreti vermeyeceğiz, adını bile anmayacağız” şeklinde konuşmuştur.⁴⁵

Yeni Zelanda Televizyonu (TVNZ) ve Radyo Yeni Zelanda (RNZ) Cuma ezanını canlı olarak yayınlamıştır. Ezanın ardından terör kurbanları Müslüman şehitlerine iki dakikalık saygı duruşunda bulunulmuş, Yeni Zelandalı kadınlar Müslüman kadınlara destek amacıyla başörtüsü takmıştır. Ülkedeki kadınlar o gün başörtüleriyle fotoğraf çekilip paylaşımda bulunmuşlardır. 22 Mart Yeni Zelanda’da “Ulusal Başörtü Günü” olarak uygulanmıştır. Yeni Zelanda Başbakanı Ardern kendisi de başörtüsü takarak tüm ulusal kanallarda yayınlanan Cuma ezanının ardından “Peygamber Muhammed dedi ki: “İnanan insanlar bir vücut gibidir. Vücudun bir kısmı acı çekerse, tüm vücut acı hisseder.” Yeni Zelanda sizinle yasta, biz biriz” demiştir.⁴⁶

Ayrıca olayın ardından “Müslümanların hepsi terörist, ” diyen Avusturyalı senatör Anning’in kafasına Müslümanlar terörist değil” diyerek yumurta atan Will Connolly (Eggboy) adlı genç, kendisini savunmak için toplanan 80 bin dolarlık

⁴³ Kate Zebiri, *Çağdaş İngiliz İslamofobisinde Oryantalist Temalar*, s. 242.

⁴⁴ Sabah İnternet Gazetesi, “Yeni Zelanda’da Cuma Katliamı”, <https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/03/16/yeni-zelandada-cuma-katliami-49-sehit-48-yarali> (erişim 17.05.2019).

⁴⁵ TRT Haber, “Yeni Zelanda Başbakanı Ardern: Teröristin Adını Bile Anmayacağız”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/yeni-zelanda-basbakani-ardern-teroristin-adini-bile-anmayacagiz-408941.html> (erişim 17.04.2019).

⁴⁶ NTV, “Yeni Zelanda Meclisinde Kur’an-ı Kerim Okundu”, <https://www.ntv.com.tr/dunya/yeni-zelanda-meclisinde-kuran-i-kerim-okundu,s1jWQ1ZeJU2qU6CCRDp6tQ> (erişim:17.04.2019).

avukat ücretini, olayda şehit olanların ailesine göndereceğini belirtmiştir.⁴⁷ 22 mart 2019 “The Press” gazetesi şehitlerin isimlerini ön sayfada yayınlarken Arapça olarak “Selam”(Peace) kelimesini kullanarak Müslümanları kendi selamlarıyla selamlamışlardır.⁴⁸ Bütün bu tutumlar ayrılıkçılığı körüklemeyi hedefleyen İslamofobinin önlenmesine bir adım olarak görülebilir. Başbakan ve halkın Müslümanların yanında olduğunu gösteren tutum ve söylemleri, atılan somut adımlar uluslararası alanda küresel olarak mücadele edilebileceğinin de örnekliğini teşkil etmektedir. Ölüm makinesi haline gelmiş bir teröristin katliamından sonra Yeni Zelanda başbakanının Müslümanların yanında olması da beklenen normal bir tepkidir. Önemli olan, İslamofobiyle mücadele konusunda gerekli olan bu adımların daha da ileriye doğru atılarak tüm ülkeler tarafından küresel tepki haline de gelmesidir.

Sonuç

İslamofobi algısı bir kısır döngü şeklinde çok boyutlu olgular, olaylar ağının üzerine inşa edilmektedir. Batı İslam dininden ilk defa Peygamberimizin Bizans İmparatoru’na gönderdiği mektup sayesinde haberdar olmuştur. Ancak İslamofobinin tarihi, İslam’ın Hristiyan dünyasını tehdit ettiği zamanlara kadar uzanmaktadır. Özellikle Haçlı seferleri İslamofobinin en üst aşamasına ulaşmış halidir. İslamofobi ile ilgili en kapsamlı tanım, 1997 yılında İngiliz düşünce kuruluşu Runnymede Trust tarafından “ İslam’a karşı temelsiz bir düşmanlık” şeklinde yapılmıştır. Bununla birlikte 11 Eylül olayı Batıda İslamofobinin zirveye ulaşmasında önemli rol oynamıştır.

İslamofobi, Müslüman kadını kendisine yapılan baskıya karşı koyamayan, kaderine sessizce boyun eğen bir nesne olarak ele almaktadır. Kadın hakları savunucuları ve feminist örgütler, şiddete maruz kalan kadınların haklarını savunarak gündemde tutmaktadır. Fakat söz konusu Müslüman kadın ve örtüsü ise, konu farklı bir zeminde ele alınmaktadır. Burada sorun, kadına karşı uygulanan şiddet olmaktan çıkmakta ve Batı-dışı bir bağlama taşınarak Müslüman kadının bir kurtuluş teolojisine muhtaç olduğu tartışmasına dönüşmektedir. Bunun için de İslamofobinin hukuksal anlamda “nefret suçu” olarak tanımlanması gerekmektedir.

İslamofobi, gazete, dergi, tiyatro ve bilgisayar oyunları gibi medya ve çeşitli sosyal medya araçlarını etkili biçimde kullanmaktadır. Medyanın sunduğu negatif İslam imajı, İslam karşıtlığına sebep olmaktadır. Özellikle Müslümanlar basında, namus cinayetleri, kadın sığınma evleri, çocuklarına veya ailelerine şiddet uygulayan aileler gibi haberlerle gündeme gelmektedir. İnsanları doğru bilgilendirmek ve eğitmek için gazete, dergi, tiyatro ve bilgisayar oyunları gibi medya ve çeşitli sosyal medya araçları en verimli biçimde kullanılmalıdır.

⁴⁷ BBC News, “Yumurta Çocuk Will Connolly: O Yumurta İnsanları Bir Araya Getirdi”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47706058> (erişim: 26.03.2019).

⁴⁸ The Press, <https://www.pressreader.com/new-zealand/the-press/20190322> (erişim: 09.05.2019).

Ayrıca Avrupalı yöneticiler İslamofobiyi baskı unsuru olarak kullanarak çatışmayı körükleyecek politiklardan uzak durmalıdır. Müslümanların eşit vatandaş olarak yaşadıkları ülkelerde toplumsal ve siyasi hayata katılmaları ve katkıda bulunmaya özendirici tedbirler hayata sokulmalıdır. İslamofobi ile mücadele etmek için kurumlar tarafından güvenilir veriler elde edilerek İslamofobik olayların izlenmesi ve raporlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu, *Nefret Suçu Yasaları Pratik Kılavuzu*, Varşova, 2009.
- AlSayyad, Nezar – Castells, Manuel, *Müslüman Avrupa ya da Avro-İslam: Küreselleşme Çağında Siyaset, Kültür ve Vatandaşlık*, İstanbul: Everest Yayınları, 2004.
- Amili, Seyyid Rıza, “İslamofobi ve İngiltere Müslümanlarının Kimliği”, https://www.bisav.org.tr/trbulten/17/345/islamfobi_ve_ingiltere_muslimanlarinin_kimligi (erişim: 23.09.2019).
- Anadolu Ajansı, “İslamofobiye Karşı Güçlü Bir Medya Merkezi Kuracağız”, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/islamofobiye-karsi-guclu-bir-medya-merkezi-kuracagiz/1602121> (erişim: 04.10.2019).
- Balibar, Etienne , *Biz, Avrupa Halkı: Ulusaşırı Yurttaşlık Üzerine Düşümler* (çev. Kutlu Tunca), İstanbul: Aralık Yayınları, 2008.
- Bayraklı, Enes-Hafez, Fared, *European Islamophobia Report 2015*, İstanbul: SETA Publications, 2016.
- BBC News, “ABD’de Aynı Aileden Üç Müslüman Evlerinde Öldürüldü”, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/02/150211_abd_uc_musliman (erişim: 09.05.2019).
- Bodur, Hüsnü Ezber, “Batı’da İslam Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi (Çatışmacı Sosyolojik Perspektif)”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, 6(2017), 69-87.
- Bullock, Katherine, *Müslüman Kadınları ve Tesettürü Yeniden Düşünmek* (çev. Muhammet Şeviker), İstanbul: Karakalem Yayınları, 2005.
- Canatan, Kadir, “İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm* (ed. Kadir Canatan-Özcan Hıdır), Ankara: Eskiyeeni Yayınları, 2007, s. 19-63.
- Chris, Allen, *Islamophobia*, London: Ashgate, e-Book, 2010, 116.
- CNN Türk İnternet Gazetesi, “Fransa Cezayir Arasında İslam Karşıtlığı Gerginliği”, <https://www.cnnturk.com/2010/dunya/03/09/fransa.cezayir.arasinda.islam.karsitligi.gerginligi/566961.0/index.htm> (erişim: 09.09.2019).
- Er, Tuba, Ataman, Kemal, “İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/2 (2008), 747-770.
- Fukuyama, Francis, *Tarihin Sonu ve Son İnsan* (çev. Zülfü Dicleli), İstanbul: Profil Yayıncılık, 2016.
- Göle, Nilüfer, *İç içe Geçişler: İslam ve Avrupa* (çev. Ali Berktaş), İstanbul: Metis Yayınları, 2010.
- Göle, Nilüfer, *Mahrem’in Göçü*, Söyleşi: Ayşe Çavdar, İstanbul: Hayy Kitap, 2014.
- Göle, Nilüfer, *Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar*, İstanbul: Metis Yayınları, 2017.

- Huntington, Samuel P. , *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* (çev. Mehmet Turan, Cem Soydemir), İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2018.
- Kalın, İbrahim, *Ben, Öteki ve Ötesi*, İstanbul: İnsan Yayınları, 2016.
- Kar, Sait, "Felsefi Açından İslamofobi ve Eleştirisi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 47(2017), 199-222.
- Karlı, Necmi, "İslamofobi'nin Psikolojik Olarak İncelenmesi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13/1(2013), 75-100.
- Kettani, Houssain, "Muslim Population in Europe: 1950 - 2020", *International Journal of Environmental Science and Development*, 1/2 (2010), 154-164.
- Kılıçarslan, Ayten, "İslam Dini ve Dindarlık Tartışmalarının Odağında Kadın - Almanya Örneği", *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi Bildiri Kitabı 2*, İzmir, 13-16 Ekim 2009 içinde (edt. Füsün Çoban Döşkaya), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, 2010, s. 14-24.
- Kirman, M. Ali, "İslamofobinin Kökenleri: Batılı mı Doğulu mu?", *Journal of Islamic Research*, 21/1 (2010), 21-39.
- Küçükcan, Talip, "İslamofobi, Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık Üzerine Soru ve Cevaplar", <http://www.eurovizyon.co.uk/islamofobi-hosgorusuzluk-ve-ayrimcilik-uzerine-soru-ve-cevaplar-makale,6417.html> (erişim: 04.07.2019).
- Lean, Nathan, *İslamofobi Endüstrisi* (çev. İbrahim Yılmaz), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Merali, Arzu, *Counter Islamophobia Kit Project*, France: Islamic Human Rights Commission, 2018.
- NTV, "Yeni Zelanda Meclisinde Kur'an-ı Kerim Okundu", <https://www.ntv.com.tr/dunya/yeni-zelanda-meclisinde-kuran-i-kerim-okundu,s1jWQ1ZejU2qU6CCRdP6tQ> (erişim:17.04.2019).
- Okumuş, Ejder, "Müslümanların İslamofobi ile İmtihanı", *İnsanlığın İslamofobi ile İmtihanı* (ed. Ejder Okumuş), Ankara: Eskiye Yayınları, 2018, s. 354-384.
- Perspektif Dijital Dergi, "Fransa'da İslamofobik Saldırıların En büyük Mağduru Kadınlar", <https://perspektif.eu/2018/04/17/fransada-islamofobik-saldirilarin-en-buyuk-magduru-kadinlar/> (erişim: 10.04.2019).
- Polat, Hasan, "Federal Almanya'da Müslümanlar ve Baden-Württemberg Eyaletinde Alman Vatandaşlığına Geçişte Uygulanan Vicdan Testinin Oluşum Hikâyesi", *Batı Dünyasında İslamofobi ve Antiislamizm* (edt. Kadir Canatan-Özcan Hıdır), Ankara: Eskiye Yayınları, 2007, s. 329-355.
- Sabah İnternet Gazetesi, "Yeni Zelanda'da Cuma Katliamı", <https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/03/16/yeni-zelandada-cuma-katliami-49-sehit-48-yarali> (erişim 17.05.2019).
- Samur, Hakan, Avrupa'daki İslamofobinin 'Avrupalı Sebepleri', *Mukaddime*, 7/ 2(2016), 295-319.
- Siyaset, Ekonomi ve Toplum araştırmaları Vakfı, <https://www.setav.org/avrupa-islamofobi-raporu-2018-yayinda-eir2018/> (erişim: 22.11.2019)
- The Press, <https://www.pressreader.com/new-zealand/the-press/20190322> (erişim: 09.05.2019).
- The Runnymede Trust, "Islamophobia: Still a Challenge for Us All" : *Report of the Runnymede Trust Commission on British Muslims and Islamophobia*, Londra, 1997, s. 4.
- Time Türk Haber sitesi, Londra'da Yükselen İslamofobi, <http://www.timeturk.com/londra-da-yukselen-islamofobi/haber-60438> (erişim: 10.04.2019).

- TRT Haber, “*Yeni Zelanda Başbakanı Ardern: Teröristin Adını Bile Anmayacağız*”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/yeni-zelanda-basbakani-ardern-teroristin-adini-bile-anmayacagiz-408941.html> (erişim 17.04.2019).
- United Nations Women, “Facts and figures: Ending violence against women”; <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures> (erişim: 11.05.2019).
- Uzun, *Nihat, Avrupa’da İslamofobi -İngiltere Örneği-*, İstanbul: Pınar Yayınları, 2012.
- Yücel, Salih, *İslamofobi Batıda Depreşen Hastalık*, İstanbul: Paradoks Yayınları, 2012.
- Zebiri, Kate, “Çağdaş İngiliz İslamofobisinde Oryantalist Temalar”, *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi* (ed. İbrahim Kalın - John L. Esposito), İstanbul: İnsan Yayınları, 2018, s. 231-251.